

บทที่ 9

การสังเกตและการวิเคราะห์การสอนวิทยาศาสตร์

การสอนถือเป็นกระบวนการสำคัญในสถานศึกษา จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาให้ตีมี ประสิทธิภาพ การจะพัฒนาการสอนให้มีประสิทธิภาพได้จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์หาข้อดีและ ข้อจำกัดที่เกิดขึ้นก่อนจึงจะทำการแก้ไขพัฒนาได้ การวิเคราะห์การสอนหรือการจัดกิจกรรม การเรียนรู้วิธีหนึ่งก็คือการสังเกตการสอนของผู้สอนว่ามีกระบวนการอย่างไรแล้วจึงนำมา วิเคราะห์

จุดมุ่งหมายของการสังเกตและการวิเคราะห์การสอน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์(2548, หน้า99 – 100) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการสังเกต และการวิเคราะห์การสอนไว้ดังนี้

1. เพื่อที่จะรู้จักผู้นิเทศและผู้ถูกนิเทศ จุดมุ่งหมายอย่างหนึ่งในการนิเทศการสอนก็คือ การรู้จักผู้สอนที่รับการนิเทศ ผู้นิเทศ เช่น ครูใหญ่ ศึกษาพิเศษ ผู้ได้รับมอบหมายให้นิเทศ ต้องทราบถึงวิธีการดำเนินงานเกี่ยวกับการสอน ลักษณะการสอน การนิเทศการสอนเป็นการ เรียนรู้เพื่อตัวผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

2. การนิเทศการสอนเป็นการได้ข้อมูลพื้นฐาน ในการตัดสินใจเกี่ยวกับผู้สอนผู้รับการ นิเทศ ข้อมูลเหล่านี้นอกจากเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน อาจมีผลในด้านการบริหารงาน เช่น การมอบหมายงาน การเลื่อนหรือเปลี่ยนแปลงตำแหน่ง

3. ข้อมูลที่เก็บได้อย่างเป็นระบบ ให้ความเชื่อถือที่จะนำไปใช้ในการนิเทศการสอน และการบริหารสถานศึกษา

วิธีการนิเทศการสอนโดยการสังเกตและการวิเคราะห์ตนเอง

เนื่องจากการนิเทศการสอนไม่สามารถกระทำได้อย่างตลอดเวลา แต่จะต้องมีการจัดทำ โครงการของบประมาณให้เป็นเรื่องเป็นราว จึงจะเกิดการนิเทศได้ ถ้าผู้สอนรอคอยการนิเทศ

แต่เพียงอย่างเดียวอาจทำให้พัฒนาการทางการสอนเกิดช้าเกินไป ถ้าผู้สอนต้องการปรับปรุงและพัฒนาการสอนของตนเองก็สามารถทำการสังเกตการสอนและการวิเคราะห์ด้วยตนเองได้ ซึ่งมีวิธีทำ 3 วิธี ดังนี้ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2548, หน้า100 – 102)

1. การวิเคราะห์ตนเองของผู้สอน
2. การเยี่ยมห้องเรียนซึ่งกันและกัน
3. การใช้การนิเทศแบบคลินิก

การวิเคราะห์ตนเองของผู้สอน

เทคนิคในการนิเทศการสอนอย่างหนึ่งคือการวิเคราะห์ตนเอง โดยผู้สอนเอง วิธีนี้ผู้สอนจะใช้เครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์ ตัวอย่างเครื่องมือเช่น เทปบันทึกเสียง วีดิโอเทป เป็นต้น ถ้าใช้เทปบันทึกเสียงผู้สอนจะเปิดฟังการสอนของตนเองและนำไปปรับปรุงแก้ไข ถ้าเป็นวีดิโอเทปจะเห็นรายละเอียดระหว่างสอนชัดเจนขึ้น กรณีที่เป็นการบันทึกเทปให้ศึกษานิเทศช่วยวิเคราะห์ ผู้นิเทศจะทำหน้าที่เป็นเสมือนผู้ให้การฝึกอบรม เพื่อช่วยให้ผู้สอนรู้จักการวิเคราะห์ตนเอง ด้วยการให้ความรู้และพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ตนเอง

การเยี่ยมห้องเรียนซึ่งกันและกัน

การเยี่ยมห้องเรียนและการสังเกตการณ์สอนเป็นวิธีการที่นิยมใช้กัน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้สอนในสาขาวิชาเดียวกัน จัดเป็นลักษณะของการนิเทศซึ่งกันและกันมีแนวทางปฏิบัติดังนี้

- การรวมกลุ่มเพื่อนเพื่อไปเยี่ยมห้องเรียน จะทำให้ได้สังเกตการสอนของเพื่อนแล้วช่วยกันให้ข้อมูลย้อนกลับ
- สมาชิกในกลุ่มซึ่งอยู่ในกลุ่มที่เยี่ยมชั้นเรียน จะได้ปรับปรุงทักษะการนิเทศและการวิเคราะห์ตนเองไปในตัว
- ผลัดเปลี่ยนให้เพื่อนที่ถูกนิเทศเป็นฝ่ายเยี่ยมชมชั้นเรียนบ้างเพื่อเป็นการพัฒนาการสอนของตนเอง
- หาโอกาสไปเยี่ยมเพื่อนห้องเรียนอื่นหรือโรงเรียน/สถานศึกษาอื่นเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการเรียนรู้

วิธีนี้มีประโยชน์มากในด้านการอบรมผู้สอนระหว่างปฏิบัติงาน เพราะเป็นการให้ข้อมูลย้อนกลับกับผู้สอนโดยตรง

การใช้การนิเทศแบบคลินิก

การนิเทศแบบคลินิกใช้ปรับปรุงทักษะการสอนได้ดี ซึ่งมีลักษณะของการนิเทศดังต่อไปนี้ (Cogan,1973 และ Goldhammer,1981)

1. จะต้องให้การสังเกตการสอนเป็นไปอย่างใกล้ชิด
2. จะต้องมึระบบของการสังเกตการสอนที่แน่นอนชัดเจนลงไป เพื่อที่จะใช้เก็บข้อมูลของพฤติกรรมการสอนได้เที่ยงตรงและมีระบบ
3. จะต้องมีความสัมพันธ์เชื่อถือกันอย่างจริงจังโดยตรงระหว่างผู้สอนและผู้นิเทศ
4. ทั้งสองฝ่ายจะต้องมีจุดมุ่งหวังและการคาดหวังในบทเรียนและการสอนร่วมกัน
5. มีความเข้าใจและมีความสัมพันธ์ทางวิชาชีพการสอนอย่างลึกซึ้งร่วมกัน

วงจรการนิเทศแบบคลินิกประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ซึ่งสรุปได้ดังนี้(Cogan, 1973 และ Reavis ,1978)

1. สร้างสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้นิเทศ
2. วางแผนการสอนอย่างประสานสอดคล้องกันระหว่างผู้สอนและผู้นิเทศ
3. วางแผนการนิเทศและทำการนิเทศอย่างเป็นระบบ
4. วิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้
5. ให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้สอน
6. จัดประชุมเพื่อวางแผนหลักการ วิธีการในการตีความหมายข้อมูลให้สอดคล้องกัน
7. ประเมินผลข้อมูลและนำไปปรับปรุงแก้ไข
8. วางแผนการสอนใหม่อย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนดังกล่าวจะทำทุกขั้นหรือข้ามขั้นตอนบ้างก็ได้ตามความเหมาะสม จากขั้นตอนดังกล่าวทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้นิเทศ ซึ่งจะช่วยให้ข้อขัดแย้งระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่ายลดลง และสร้างทัศนคติที่ดีงามต่อการนิเทศในครั้งอื่นด้วย

การดำเนินการสังเกตการสอนอย่างมีระบบ

การนิเทศที่มีระบบ หมายถึง การนิเทศที่ผู้นิเทศมีการเตรียมการเบื้องต้นที่เหมาะสมกับจุดมุ่งหมาย มีการพัฒนาโดยใช้เทคนิคและกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดเพื่อช่วยปรับปรุงพฤติกรรมการสอนของผู้สอน รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อติดตามผลงานของผู้รับการนิเทศ

เนื่องจากการนิเทศที่มีระบบมีการเน้นจุดมุ่งหมายในการนิเทศอย่างชัดเจน จึงสามารถเรียกว่าเป็นการนิเทศเชิงเน้นวัตถุประสงค์ (Goal Oriented Supervision) การนิเทศแบบนี้ ผู้สอนและผู้นิเทศจะต้องทำงานร่วมกันค่อนข้างหนักเพื่อให้ได้ผลงานบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การเสริมแรงและการสร้างแรงจูงใจเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่ถูกนำมาใช้และได้ผลดี ซึ่งมีลักษณะของการนิเทศที่มีระบบ สรุปได้ดังนี้

1. ผู้สอนและผู้นิเทศประชุมเพื่อปรึกษาหาข้อมูลการจัดการเรียนรู้
2. ทำการวิเคราะห์พฤติกรรมการสอนของผู้สอนอย่างมีระบบตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้
3. มีการเสริมแรงทางบวกให้ผู้สอนเพื่อให้เกิดแรงจูงใจในกายสำหรับการปรับปรุง

การสอนของตนเอง

4. นัดหมายและกำหนดเวลาในการอบรมเสริมความรู้ให้ผู้สอนมีความสามารถในการสอนได้ดีมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

ขั้นตอนการนิเทศที่มีระบบหรือการนิเทศที่เน้นวัตถุประสงค์มีดังนี้(กิตติมา ปรีดีดีลล, 2532, หน้า 304)

- สร้างความเข้าใจให้เกิดแก่ผู้สอน
- จัดหาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนของผู้สอน
- วิเคราะห์ถึงพฤติกรรมการสอนที่ต้องการ
- แปลความหมายของประเด็นที่เฉพาะเจาะจงให้เป็นรายพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้จริง

- เลือกพฤติกรรมเฉพาะเจาะจงที่ใกล้เคียงที่สุด หรือตรงที่สุดกับประเด็นที่ตั้งไว้
- สร้างแบบฟอร์มเพื่อใช้ในการนิเทศ
- จัดทำแบบฟอร์มให้เพียงพอ
- ตรวจสอบให้แน่ใจว่าในแบบฟอร์มนั้นมีรายการว่า “ทำแล้ว”
- อธิบายการใช้แบบฟอร์มให้เข้าใจได้ตรงกัน
- ผู้นิเทศดำเนินการเสริมแรงทางบวกและเสริมความรู้ตามตารางปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ร่วมกัน

- ทำข้อตกลงระหว่างผู้สอนและผู้นิเทศให้ตรงกันเพื่อนำไปใช้ปฏิบัติการนิเทศตามตารางปฏิบัติงานที่กำหนดไว้พร้อมทั้งสังเกตการสอน

- ถ้าผู้สอนสามารถปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์แล้ว ให้พิจารณาประเด็นอื่นเพื่อนำไปพัฒนาต่อ

- ผู้สอนควรหมั่นติดตามและทบทวนพฤติกรรมที่ได้รับการนิเทศไปแล้ว

การนิเทศแบบนี้จะค่อนข้างเป็นทางการ มีระบบระเบียบตารางงานเพื่อฝึกอบรมอย่างชัดเจน แต่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนสามารถดำเนินการได้ง่าย สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการสังเกตการสอนอย่างมีระบบคือเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ควรดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยให้ครบถ้วนเพื่อความถูกต้องของข้อมูลที่จะได้รับ และเป็นที่น่าเชื่อถือสำหรับบุคคลทั่วไป

ขั้นตอนการสังเกตการสอน

เนื่องจากการสังเกตการสอนมี 2 วิธีใหญ่ๆคือการสังเกตการสอนอย่างเป็นทางการ และการสังเกตการสอนอย่างไม่เป็นทางการ ขั้นตอนการสังเกตจึงมีความแตกต่างกันไปตามแต่วิธีการของการสังเกต ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2548, หน้า104 – 113)

การสังเกตการสอนอย่างเป็นทางการ

การสังเกตการสอนอย่างเป็นทางการ มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2548, หน้า104 – 112)

การเตรียมการก่อนการสังเกตการสอน

การนิเทศเป็นงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ดังนั้นก่อนลงมือสังเกตการสอนจะต้องมีการเตรียมตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องให้พร้อม โดยคำนึงถึงสิ่งต่างๆต่อไปนี้

- การกำหนดจุดมุ่งหมายของการนิเทศ
- การทำให้จุดมุ่งหมายเป็นที่ยอมรับของบุคคลที่เกี่ยวข้อง
- การกำหนดเวลาในการนิเทศ
- การเลือกเครื่องมือ
- การทบทวนการดำเนินการนิเทศการสอน
- ย้ำเตือนกับผู้สอนที่จะเข้าสังเกตการสอน

- ตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรม ที่จะใช้ติดตามประเมินผล ผู้นิเทศต้องการทราบ จุดมุ่งหมายในการสังเกตการสอน จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ต้องเป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้สอน ผู้เรียน ครูใหญ่ หรือแม้แต่ผู้ปกครองเวลาจะต้องถูกกำหนดได้แน่นอน เพื่อแน่ใจว่าจะบรรลุจุดมุ่งหมาย ผู้สอนต้องการทราบวิธีการนิเทศ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในภายหลัง ผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจ เพื่อไม่ให้เกิดความกลัวหรือวิตกกังวล

การเตรียมการก่อนการสังเกตการสอน มีขั้นตอนย่อยๆ ดังนี้

1. การตั้งจุดมุ่งหมาย เพื่อให้การสังเกตทำได้ง่ายขึ้น กรณีที่เป็นกรณีพิเศษเชิงคลินิกการกำหนดจุดมุ่งหมายควรทำร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้นิเทศ

2. การช่วยให้ผู้สอนมีความพร้อม การนิเทศควรมีการแจ้งกำหนดการหรือวันที่ จะทำการนิเทศเพื่อให้ผู้สอนได้เตรียมตัว และไม่กังวลจนเกิดความเครียด การให้กำลังใจการเสริมแรงจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้นิเทศ ควรมีหลักจิตวิทยาในการโน้มน้าวอย่าง ถูกต้องเหมาะสม ข้อควรระวังสำหรับการนิเทศวิธีนี้คือ ควรให้การสอนเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ใช่การท่องจำ เพราะจะไม่เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการสอนของผู้สอนเท่าที่ควร และในทางกลับกันไม่ควรนำผลการนิเทศมาประเมินความดีความชอบหรือความสามารถอื่น เพราะจะยิ่งทำให้ผู้สอนเคร่งเครียดเกินไป การนิเทศควรเป็นไปเพื่อผลของการพัฒนาการสอนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดเท่านั้น

3. คู่มือที่ต้องการ การนิเทศการสอนทุกประเภทควรมีคู่มือการนิเทศ ซึ่งกล่าวถึงหัวข้อ/กิจกรรมที่ทำการนิเทศ โดยรูปแบบของคู่มือควรเป็นแบบที่ใช้ง่าย เพื่อช่วยให้สะดวกในการวิเคราะห์ตีความ ภายในคู่มือควรอธิบายเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินด้วย ในความเป็นจริงจะไม่มีคู่มือการนิเทศใดที่มีความดีพร้อม เพราะการให้รายละเอียดไม่มีความเที่ยงตรงอย่างสมบูรณ์แบบ แต่ในความหลากหลายของจุดมุ่งหมายจะช่วยให้กิจกรรมการนิเทศมีทิศทางที่เที่ยงตรงขึ้น

4. การฝึกอบรมผู้นิเทศก่อนการสังเกตการสอน ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าการนิเทศเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ซึ่งสามารถฝึกฝนเรียนรู้ได้ นอกจากนี้การหมั่นใช้บ่อยๆ จะทำให้มีทักษะในการนิเทศ ผู้นิเทศจึงควรเข้าฝึกอบรมและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

การสังเกตในห้องเรียน

ขั้นตอนนี้หัวใจสำคัญอยู่ที่เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ซึ่งก็คือแบบสังเกต ควรสร้างให้วัดได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การบันทึกรายละเอียดปลีกย่อยระหว่างสังเกต จะทำให้มีรายละเอียดในการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มมากขึ้น ผู้นิเทศจึงควรเคลื่อนไหวติดตามการสังเกตทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการซักถาม หรือการอธิบายรายบุคคลเพื่อนำข้อมูลไปประกอบการประเมิน กิจกรรมย่อยของการสังเกตมีดังนี้

1. การเข้าห้องเรียน เพื่อสังเกตการสอนของผู้นิเทศ

- เลือกตำแหน่งที่จะนั่งนิเทศให้เหมาะสมคือเห็นได้ทั่วทั้งห้อง
- ถ้าสามารถเข้าห้องเรียนก่อนล่วงหน้าได้ให้ติดตั้งเครื่องมือช่วยการสังเกตให้เรียบร้อย เช่น เทป วิดีโอเทปจะได้ไม่รบกวนการสอนของผู้สอน
- ทำความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อม
- ไม่ควรพูดแทรกหรือเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการสอนเพราะจะทำให้การสอนไม่เป็นไปตามธรรมชาติ

2. การใช้เครื่องมือ เพื่อจดบันทึกการสอน โดยทั่วไปแล้วถ้ามีเครื่องมือที่ดีจะช่วยให้เก็บข้อมูลได้อย่างถูกต้องแต่ในทางปฏิบัติเครื่องมือทุกชนิดยังคงมีข้อจำกัด ผู้นิเทศจึงควรจะต้องตัดสินใจแก้ปัญหา ซึ่งทำได้ดังนี้

- อาจเปลี่ยนเครื่องมือถ้ามีความพร้อมอยู่ในมือ
- ผู้นิเทศอาจขอให้ผู้สอนจัดกิจกรรมอื่น
- ผู้นิเทศอาจต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเองเป็นผู้ช่วยผู้สอน

3. ระยะเวลาของการสังเกต การสังเกตการสอนขึ้นอยู่กับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ถ้าเครื่องมือมีความละเอียดซับซ้อนมากจะทำให้ผู้นิเทศต้องสังเกตอย่างถี่ถ้วนจึงใช้เวลานาน ถ้าเครื่องมือไม่ซับซ้อนมากนักการสังเกตก็จะกระทำได้รวดเร็วขึ้น เวลาที่ใช้ในการสังเกตโดยทั่วไปแล้วจะใช้ประมาณ 40 นาที แต่ถ้าผู้นิเทศสามารถสังเกตการสอนได้ตลอดชั่วโมงจะมีผลดีมากขึ้น โดยเฉพาะการมาก่อนและกลับทีหลังจะทำให้ได้เห็นเหตุการณ์ที่ไม่ค่อยเกิดในช่วงเวลาอื่น แต่การสังเกตไม่ควรสังเกตแต่รายละเอียดปลีกย่อยควรสังเกตรายละเอียดทั้งหมดตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และไม่ควรพยายามตัดสินผู้สอนจากเหตุการณ์เล็กน้อยที่เกิดขึ้น เพราะการสังเกตการสอนเพียงครั้งเดียวไม่สามารถวิเคราะห์

เหตุการณ์ทั้งหมดได้ ถ้าต้องการพัฒนาการสอนโดยการสังเกตจริง ๆ จำเป็นต้องมีการสังเกต การสอนอย่างต่อเนื่อง และมีระยะเวลาให้ผู้สอนได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามความเหมาะสม แก่เวลาและโอกาส นั่นคืออาจต้องใช้การนิเทศแบบคลินิกช่วยในการวิเคราะห์

กิจกรรมภายหลังการสังเกตการสอน

กิจกรรมนี้เป็นไปเพื่อการติดตามผล โดยให้พิจารณาจากจุดมุ่งหมายเป็นหลักในการพิจารณา การติดตามผลจะอาศัยข้อมูลที่ได้จากการบันทึกที่ระหว่างการสังเกต ดังนั้นผู้นิเทศ จะต้องบันทึกผลการสังเกตทันที เพื่อไม่ให้เกิดการหลงลืมประเด็นต่างๆที่สังเกตเห็น โดยควรเขียนรายละเอียดของสิ่งที่สังเกตไว้ด้วย เพื่อประกอบการประเมินและติดตามผลในตอนท้าย ในการสังเกตมักจะมีตารางกำหนดเวลาการสังเกต ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- ควรจดบันทึกหลังการสังเกต และการเรียบเรียงบันทึกใหม่
- การวิเคราะห์ข้อมูลที่บันทึกไว้ เพื่อให้สื่อสารได้เข้าใจมากขึ้น สำหรับผู้สอน และผู้ที่เกี่ยวข้อง
- การรวบรวมข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ในห้องเรียนเพิ่มเติม
- การใช้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อแจ้งให้ผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ
- การตีความ การประเมินค่า และการตัดสินใจ
- การวางแผนสำหรับการปรับปรุง

กิจกรรมข้างต้นอาจเพิ่มหรือลดตามสภาพการณ์ความเป็นจริง ซึ่งผู้สอนควรรับรู้ ร่วมกับผู้นิเทศด้วย กรณีที่ผู้นิเทศได้ข้อมูลจากการสังเกตไม่ครบถ้วนอาจด้วยเหตุสุดวิสัยบาง ประการผู้นิเทศสามารถพิจารณาแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนประกอบการนิเทศการสอนได้

การสังเกตการสอนอย่างไม่เป็นทางการ

การสังเกตการสอนอย่างไม่เป็นทางการ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การเยี่ยมชั้นเรียน แม้จะเป็นกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการแต่จะต้องมีการวางแผน กำหนดจุดมุ่งหมาย เลือกใช้เครื่องมือ และรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจนอันจะเป็นประโยชน์ต่อการ นิเทศ ซึ่งรายละเอียดของการสังเกตดังนี้ (ปริยาพร วงศ์นุตรโรจน์, 2548, หน้า113)

- เยี่ยมชั้นเรียนที่กำหนดโดยไม่จำเป็นต้องแจ้งล่วงหน้า
- ใช้เวลาในการเยี่ยมชมชั้นเรียนแต่ละห้องไม่นานมากนัก
- สาธิตการสอนใหม่ๆเพื่อเป็นตัวอย่างแก่ผู้สอน

- ควรแยกแยะการสังเกตการสอนอย่างเป็นทางการและการเยี่ยมชมชั้นเรียนให้ชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาระหว่างผู้นิเทศและผู้สอน

ความเข้าใจผิดบางประการในการนิเทศการสอน

การนิเทศการสอนอาจเกิดความเข้าใจไม่ตรงกันได้ จากสาเหตุหลายประการดังตัวอย่างต่อไปนี้ (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2548, หน้า 114 – 115)

1. ผู้สอนไม่ยอมรับการสังเกตการสอน ผู้สอนหลายไม่เคยถูกสังเกตการสอนอย่างเป็นระบบ จึงมีความกังวลต่อการถูกสังเกต
2. ความเข้าใจผิดที่คิดว่าผลงานของผู้เรียนเท่านั้นที่เป็นเครื่องบ่งชี้ประสิทธิภาพการสอนของผู้สอน ความเข้าใจผิดนี้ทำให้ผู้สอนคิดว่าวิธีการสอนไม่มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ ซึ่งไม่ถูกต้อง
3. ความเข้าใจผิดที่คิดว่าผู้นิเทศมีอิทธิพลต่อการสอนทำให้การสอนไม่เป็นไปตามธรรมชาติ ซึ่งในความเป็นจริงทั้งผู้สอนและผู้นิเทศควรวางตัวให้เป็นกลางไม่ลำเอียงและไม่แสดงอำนาจเกินหน้าที่ จึงจะให้ความเข้าใจผิดนี้เลือนหายไปได้ในการนิเทศครั้งต่อไป
4. ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการจดบันทึกของผู้นิเทศขณะที่ทำการสังเกตการสอน ว่าเป็นการขัดจังหวะการสอน ทั้งนี้เกิดจากความกังวลเกรงว่าจะมีความผิดพลาด จึงควรมีการพูดคุยให้เข้าใจว่าสิ่งที่บันทึกมีทั้งเรื่องที่ดีและเรื่องที่สามารถปรับให้ดีขึ้นได้
5. สิ่งที่สังเกตไม่เป็นไปตามสภาพความเป็นจริง ส่วนใหญ่จะเกิดกับการสังเกตที่มีการแจ้งกำหนดการล่วงหน้า นั่นคือผู้สอนจะสอนให้ดีเฉพาะตอนที่ผู้มาดู ซึ่งจะทำให้การนิเทศไม่เกิดผลดีเท่าที่ควรเพราะข้อมูลที่ได้รับไม่ถูกต้อง
6. ได้กระบวนกรที่ดีสมบูรณ์แบบเกินความเป็นจริง ซึ่งถ้าการเรียนการสอนดีการนิเทศก็ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้น
7. ใช้ข้อมูลจากผู้เรียน ในความเป็นจริงการสังเกตการสอนมุ่งดูพฤติกรรมของผู้สอน ผู้เรียนเป็นผลที่ได้จากการสอนอีกที จึงควรยึดผู้สอนเป็นหลักในการนิเทศการสอน
8. การใช้สไลด์ทัศนูปกรณ์ เป็นอุปกรณ์เสริมประกอบการเก็บข้อมูลการนิเทศเท่านั้นไม่ควรทำให้มีอิทธิพลหรือกดดันผู้สอนจนเกินไป ถ้าผู้สอนไม่สบายใจอาจไม่ใช้อุปกรณ์เหล่านี้ก็ได้
9. การให้ผู้สอนได้รู้จักตนเองให้มากที่สุดจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ดีและรวดเร็วกว่าการบอกกล่าวโดยบุคคลอื่น

สรุป

อาชีพครูหรืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับการอบรมสั่งสอนเป็นอาชีพที่มีเกียรติมีผู้คนยกย่อง ทำให้ผู้ประกอบการอาชีพนี้มีความรู้สึกยึดติดต่อค่านิยมดังกล่าว การชี้แจงข้อจำกัดซึ่งเป็นสิ่งปกติที่คนทุกคนมีอยู่ในตนเองจึงทำได้ค่อนข้างยากกับบุคลากรกลุ่มนี้ และต้องทำด้วยความระมัดระวังเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งหรือต่อต้าน จนเป็นผลเสียต่อผู้เรียนหรือสถานศึกษา อีกทั้งยังต้องมีจิตวิทยาในการเสริมแรงและโน้มน้าวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่สร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษามากที่สุด

แบบฝึกหัด

จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. จงวิเคราะห์ข้อดีและข้อจำกัดที่เกิดจากการนิเทศแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ
2. จงบอกปัญหาที่ท่านเคยพบขณะถูกสังเกตการสอนอย่างเป็นทางการ
3. จงยกตัวอย่างสถานศึกษาที่ท่านเคยหรือต้องการไปเยี่ยมชมชั้นเรียนพร้อมบอกเหตุผล

ประกอบ